

Hiitamäen kirkko on Myrskyläpuolella
rojan.

Hiitamäen pitäjässä, Rasean
Kartanon maalla olevan Hiitamäen
kirkon ja hautausmaapaikan
sotkisuusselostus.

1/6 1924 eut. ypt. istunnossa, 28

Museolle tulleen tiedon
johdosta, että Hiitamäen harjunta,
joka oli määrätty käytettäväksi
rautatierakennus tarkoituksiin oli
jo soran veto alkanut.

~~Käynnä~~ ~~johdosta~~ Tain tehtäväksi
tarkastaa Hiitamäellä sijaitsevan
vanhan kirkon ja hautausmaapaik-
kaa, joka tarkastus tapahtui 25-31
p. toukokuuta 1924.

Tullessani paikalle oli sorannosto
kone kullemassa toista kertaa harjun
halli. Kun kone vasta 2-3 päivän
kuluttua jälleen oli tuleva kirkon
kohdalle oli siis tilaisuudessa lä-
hemmin tarkastamaan paikkaa.

Koneen ensiteräsen sivuttaes-
sa paikalla, oli sorahaudoireuna
sijtynyt melko lähelle kirkkoa, ol-
leu sen kivijalan lounaiskulmasta
vain 4,5 metrin päässä. Sivon ympärä
rilla olevan hautausmaa-alueen
lounaiskulma oli täten lohjennut
pois ja työmiesten kortoudesta n. mu-
kaad alatta n. 4 m. uudesta sora-
haudan reunasta oli tullut esiin jotk.

Ko luuta; useamman ruumiin luut,
m. m. useita pääkalloja oli ollut aivan
toistensa vieressä ja haudattuna
hyvin matalalle, olleu heti maanpin-
nan alapuolella. Mitään prinseitä
eivät katsot, jotka voivat olla ai-
van ääressä poran vierimistä ja luo-
den paljastumista seuraavassa, si-
vät sanoneet huomannensa.

Paikan tarkastaminen aloitettiin
pora kuopan reunasta vastaavilta
kohdella, mistä luut olivat tulleet
aikaisemmin esiin. Näin tuli en-
siksi tarkastetuksi kirkon länsipuo-
linen alue ja lahjennsen lou-
naiskulman lähisoudut, mistä vii-
mainitusta kaivaukset utottiivat
aina suoraan kirkon eteläpuolelle.
Kaivaukset toimittettiin pri osissa
(3-4 m levyisinä) poistamalla ensin
turvekeros ja senjälkeen syvennä-
mällä kaivausta 50. sen cm. Täl-
löin tuli esille, lähellä kuopan reu-
naa joukko luuta, ensimmäisen
jääsi - y. m. jalantuita. Luut olivat
tosiaankin lähellä maanpintaa, toi-
set aivan heti turvekerruksen alla
(n. 10 cm syvyydessä) toiset taas 30-40
cm syvällä. Useamman ruumiin
luuta oli aivan toistensa vieressä
ja heidän suunta oli säännöllisesti
kaikkien länsi-itäinen. Mitään esi-
neitä ei näkynyt, eikä seuloessa-
kaan löytynyt mitään. Kuten sanot

tu olivat luut aivan lähellä
reunaa, mutta loppuivat sitten
niin, että kauempana tuli esille
vain pari sääriluun palasta. Sen-
jaan kun luiden kohdasta eräs-
tä kohdasta kaivettiin kokoksi-
maata syvemmälle, tuli siellä 80
cm syvyydestä esiin pääkallo Kaulani-
kaimiinsa ja käsivarrenluuta. Tä-
mänkin luunta oli länsi-itäinen
ja pääkallo luuta löytyi parita-
jottua rautanaukaa, epäilemättä
Kirstunnauloja, joita suunnomal-
la olleiden luiden yhteydessä ei löy-
tynyt ja joita työmiehet aikaisem-
min lähellä pintaa esiintulleiden
luiden mukana eivät saaneet
nähdänsä. - Tämänjälkeen tek-
tiin useita kaivauksia Kirkon
etelä-itä- ja pohjoispuolella¹⁾, sillä
tuloksella, että kaivetulta syvyydeltä
(50 cm) tuli esiin vain pari luuta Kir-
kon itäpuolella. Kirkon sisusta
kaivettiin kokonaan ulottaen kai-
vaus keskikohdalla 70-80 cm syvyyteen
minne muuta muuta ulottuu. Itä-
puolelta tuli esiin joukko luuta 40-70
cm syvyydestä ja luiden ohella
runsasta rautanaukkoja, miuta ei-
neitä ei löytynyt, länsipuolelta löy-
dettiin vain kolme luuta ja rauta-

¹⁾ Sittain tutkittiin tarkkaan kaik-
ki epäilyttäviä näyttäviä kuoopat ja sy-
vennykset.

nauloja. Täällä oli luiden suunta sama kuin edellämainittujen, ai- noastaan pari rimmanolevaa jää- riluuta itä osassa teki poikkeut- sen, Allen niiden suunta luo- teesta kaakkoon.

Kolmannen päivän iltana ehti kaivauskone paikalle ja sil- loin olin tilaisuudessa tekemään seuraavat havainnot:

Esimmäiset luujäämökset tulivat esiin sorakkuopan rintauk- sesta 8 m päässä kirkon eteläseinä- xämältä. Täällä seinämuuntaisella liijalla paljastuikin useampia reunuita, osoittaen selvästi, että hautausmaa-alue alkoi siinä.

Luut olivat kaikki syvällä 70-110 cm, eikä pienemmällä niitä ol- jatkkaan hulleut esiin. Suunta oli tarkasti länsi-itäinen ja kun- kin luupaikan kohdalla löytyi useita arkunnauloja. Reunan vähitellen vieressä aina kirkon eteläseinään saakka oli todetta vassa vain samat seikat. Mitään osinaita ei löytynyt.

Hautausmaa-alue ulottui siis kirkon eteläpuolella vain 8 metrin päähän kirkon seinästä.

Kuten sanottu, oli sorakuo- pan lähin itäisyys kirkon länsi- puolella 4,5 m ja kun niesten arvelun mukaan ensimmäiset

luut olivat lulleet sille noin 4 m
päässä siitä, tulee hautausmaa-alue
ulottumaan länsipuolellaakin
mittei yhtä kauas eli 8,5 metrin
etäisyyteen. Mikä oli vastaava
ulottuvuus itä- ja pohjoispuo-
lella, on epävarmaa sanoa, mit-
tä si joihinkin mahdollonta o-
lettaa. Seuratessa eteläpuolella
topottua hautausmaa rajaa, vie-
lä koskematta jääneellä osalla
maapinnalla saattoi huomata
sillä kohdalla pienen nousun
ja varsin selvan rajan teki
heinän siintymisen, joka ra-
jan sisäpuolella kasvoi verra-
sten tiheänä, kun kasvullisuus
rajan ulkopuolella muuttui
käydelliseksi puolan- ja kanser-
vanvarsiksi. Tätä seuraten oli
hautausmaa ulottunut idässä
jälleen 8 m päähän, pohjois-
sa selvästi 7 m josta kirkko
olisi ollut mittei hautausmaan
koko kohdalla. Minäkäänlaisia
kivi- y. m. aita jäännöksiä ei
ollut havaittavissa.

Onituiselta tuntui se, että
länsi- ja lounaspuolella esiin-
tulleet luut olivat niin matalaa-
la. Ruumiit ovat siihen paik-
kaan ehdottomasti myöhemmin
haudattuja, koska niiden alla
oli - kuten sanottiin - toisia. Se sik-

Ka lienee jo paljottanut Työ-
ryhmään töhön vaatimattomaan
syvyyteen. Kaikista nähtävien
olivat matalat haudat joukko-
hautoja, koska paljon luuta ja
pääkalloja oli aivan vierostys-
ten. Myös se siltä, ettei ar-
kunnaloja ollenkaan esiinty-
nyt kuten runsaasti syvenneissä
haudoissa, antaa aiheita luulla,
että runsas joukko kivaleima on
paljottanut verrattain pikaiseen
ja ylimalkaiseen haudaukseen.
Mitä itse kirkon paikkaan tulee
oli siitä jäljellä kivijalka, joka lään-
si- ja eteläpuolella, missä se maanpin-
nan kaltevuuden takia oli kosto-
ampaa (20-30 cm) oli selvästi näkyvissä
Kuu taas se itäpuolella oli kirkonies-
tä ja pohjoispuolella siitä näkyi
vain murkekallioet. Murkekallioet
olivat suuria mukalakuvia, välillä
olevat taas pienempiä ja aivan kir-
pionia. Koko kivijalka oli maan-
pinnan päällä ilman mitään syven-
mälle ulottuvaa kivi perustaa. Sei-
nistä si ollut jäljellä kuin pari
lahonutta hirsrenpätkeä ja lahon-
puunmassakasa.

Harjun itäpuolelta mäelle

1) Täällä lienee paikallaan mainita, että
paikkakunnalta kotoisin olevat työmiehet
kertoivat kuullessaan, että paikalle olisi haudattu
joukko sotilaita. He kertoivat taistelun olleen
aivan lähellä noin 100 m päässä olevan
Ravon Kartanon riiksen paikalla ja siinä kaa-
tuneen joukon sotilaita. Sotatapahtuksiin
he mahtivat ison vihan aikuiset taistelut.

nouseva tie sanottiin olla
vanhan Kirkkotien. Se oli kier-
tänyt länsipuolelle, päättyen oven
eteen ja loppupäästään olisi sen
pitänyt olla osittain kivitetynkin.

Helsingissä 1 p. huik. 1924
J. Hronqvist